

Klimaatrechtvaardigheid in Rotterdam

Kracht van sociale infrastructuur bij klimaatadaptatie
2 juli 2025

Michelle ter Haar & Rosemarie van Ham
Klimaatrechtvaardig Rotterdam – Gemeente Rotterdam

Rotterdam – Hoe kijk je en wat zie je?

**Rotterdam heeft vele
verschillende gezichten en
mensen**

**Je weet niet wie gelukkig,
onafhankelijk of gezond is.**

**We weten dat er in Rotterdam
grote verschillen zijn in geluk,
vermogen en Gezondheid.**

Armste stad van Nederland

Rotterdam is de armste stad van Nederland. Zo'n 18,5 procent van de Rotterdammers leeft onder de armoedegrens. Dat zijn ruim 87.000 Rotterdammers die niet (meer) kunnen voorzien in de eerste levensbehoeften. In sommige wijken van de stad leeft een kwart tot een derde van de inwoners in armoede. Een op de zes kinderen in Rotterdam groeit op in een arm gezin.

Bron: Warm Rotterdam

GEZONDHEID

Onderzoekers: 'Rotterdam is de ongezondste stad van Nederland'

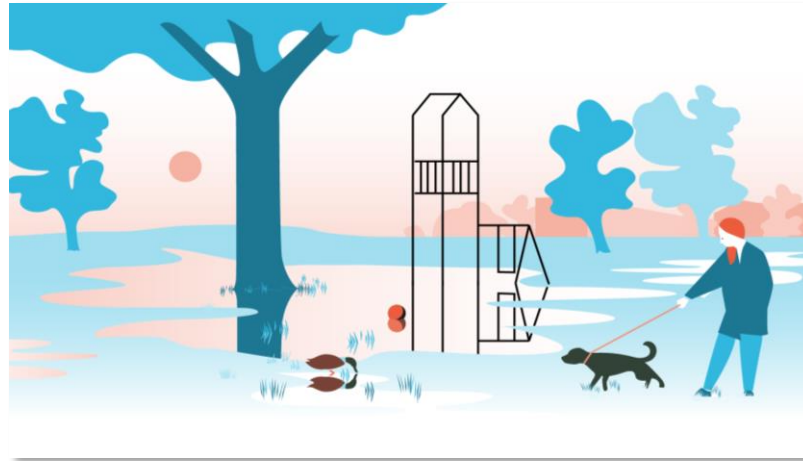
21 november 2022, 10:51 • 2 minuten leestijd

Bron: Rijnmond

Klimaatverandering raakt mensen

Neerslag

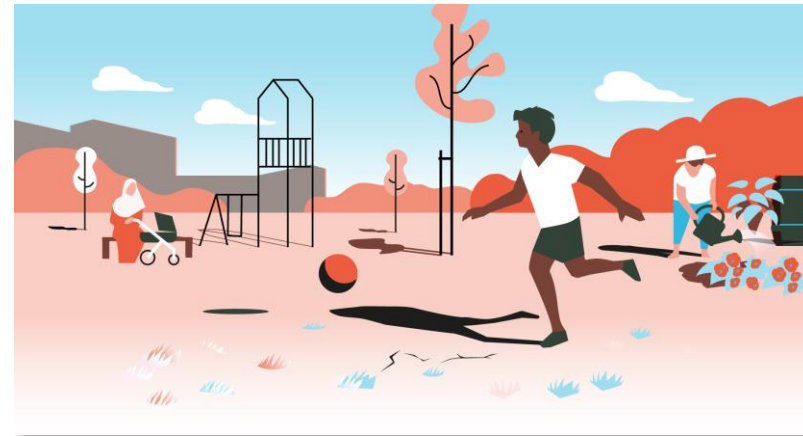
Grondwater

Overstroming

Hitte

Droogte

Bodemdaling

“We are all-in this together” (United Nations)

“Klimaatongelijkheid is ook machtsongelijkheid.”

Verschillende sociale ongelijkheden zoals inkomen, vermogen, opleiding, gender, etniciteit komen samen als laagjes boven op elkaar. Daardoor ontstaan machtsverhoudingen die maken dat we leven in een wereld waar sommige groepen erg kwetsbaar zijn terwijl andere bijna volledig beschermd leven”

“Bovendien is het haast uitsluitend die laatste groep die mee praat over wat nu precies het probleem is, en hoe we het kunnen oplossen. Groepen die deze macht niet hebben, hoor je veel minder. Het is een vicieuze dynamiek die je enkel kan **doorbreken door de ongelijkheid in beeld te brengen.**”

- Josefine Vanhille van de Universiteit van Antwerpen in haar onderzoek naar klimaatverandering en sociale ongelijkheid

Hittegolf slaat hardst toe in armste en meest diverse wijken

800.000 woningen met onverzekerbaar verzakingsrisico, klimaatschade vaak niet gedekt

Klimaat rechtvaardig Rotterdam

Waarom?

Iedere Rotterdammer heeft **recht op een gezond leven** maar de realiteit is dat klimaatverandering en extreem weer de ongelijkheden hierin steeds verder vergroten. Dit is niet eerlijk en niet nodig.

Hoe?

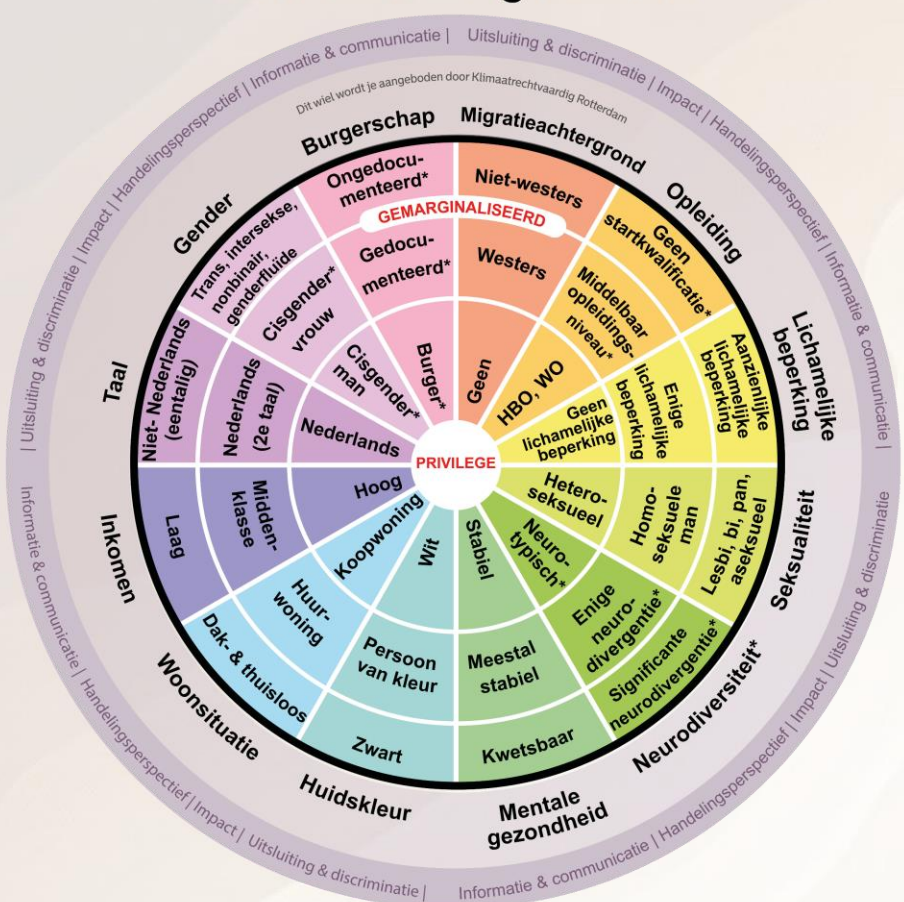
Klimaatrechtvaardig Rotterdam activeert en vergroot de veranderkracht van mensen en partijen die bestaande systemen eerlijker kunnen maken. Door hen te voorzien van de nodige **perspectieven, kennis, kunde** en **netwerk** om stappen te zetten richting meer klimaatrechtvaardigheid.

Wat?

Klimaatrechtvaardig is de Rotterdamse **aanjager** van een klimaatrechtvaardige beweging, die **deelt, verbindt, adviseert, versterkt en verandering in gang zet.**

Klimaatrechtvaardig Rotterdam: Het Rechtvaardigheidswiel

• Burger: iemand met een Nederlands paspoort
• Cisgender: iemand van wie de genderidentiteit overeenkomt met Het geboortegeslacht
• Gedocumenteerd: iemand met een geldige verblijfsvergunning
• Geen startkwalificatie: niet in het bezit van een diploma havo, vwo, of mbo niveau 2
• Middelbaar opleidingsniveau: een behaald diploma havo, vwo of mbo (niveau 2, 3, 4)
• Neurodivergentie: het functioneren van het brein wat niet als doorsnee wordt beschouwd; bijv. mensen met dyslexie of autisme
• Neurodiversiteit: de diversiteit of variatie van het functioneren van het menselijk brein
• Neurotypisch: iemand met een 'doorsnee' neurologische en psychologische ontwikkeling van het brein
• Ongedocumenteerd: iemand zonder geldige verblijfsvergunning

Het Rechtvaardigheidswiel van Klimaatrechtvaardig Rotterdam ondersteunt projecten in het herkennen en aanpakken van (sociale) ongelijkheden. Het biedt inzicht in de verschillende niveaus van marginalisatie en privileges onder Rotterdammers. Hierdoor kunnen betrokkenen beter begrijpen welke perspectieven mogelijk ontbreken en hoe hun project op een rechtvaardigere manier ingestoken kan worden.

Het Rechtvaardigheidswiel van Klimaatrechtvaardig Rotterdam is geïnspireerd op "The wheel of power/privilege" van Sylvia Duckworth. Dit wiel maakt de begrippen 'marginalisatie' en 'privilege' visueel duidelijk. Categorieën die dichterbij de middelste cirkel staan, vertegenwoordigen doorgaans meer privileges, terwijl categorieën verder van het midden meer gemarginaliseerde groepen aanduiden met minder privileges.

Er zijn meer categorieën om in overweging te nemen. Sommige factoren, zoals leeftijd, religie, type huishouden en de mate van sociaal netwerk, zijn minder goed te definiëren in marginalisatie en privilege en daarom niet opgenomen in het wiel.

STAP 1 Bekijk aan de hand van het wiel de mensen mét wie en vóór wie je gaat werken. Op welke mensen is dit project of proces gericht? Welke mensen zullen er impact van ondervinden en welke niet? Welke mensen zitten er in mijn projectteam?

Stel jezelf vervolgens de vragen: welke groepen in de buitenste ring van het wiel komen voor in mijn doelgroep? Zitten deze mensen ook in mijn team? Welke perspectieven mis ik nog? En wat betekent dit voor mijn project of proces?

STAP 2 Bekijk de vier aspecten van klimaatrechtvaardigheid:

- Sociale uitsluiting & discriminatie
- Informatie & communicatie
- Impact op welzijn
- Handelingsperspectief

Hoe hebben deze vier aspecten invloed op de verschillende categorieën uit het wiel die van toepassing zijn op jouw project of proces?

STAP 3 Ga met elkaar in gesprek over de uitkomsten van stap 2. Hoe gaan jullie ervoor zorgen dat deze aspecten mee worden genomen in jullie project of proces? Hoe zorgen jullie ervoor dat dit rechtvaardig gebeurt? Hebben jullie hier hulp bij nodig? Neem dan vooral contact op via klimaatrechtvaardig@rotterdam.nl.

4 aspecten van klimaatrechtvaardigheid:

Klimaatrechtvaardig Rotterdam verdeelt het begrip 'klimaatrechtvaardigheid' onder in vier aspecten. Vraag je bij elke categorie in het wiel af onder welk(e) aspect(en) de categorie valt en wat dit betekent in relatie tot klimaatrechtvaardigheid en sociale ongelijkheid.

SOCIALE UITSLUITING & DISCRIMINATIE

Sociale uitsluiting en discriminatie kunnen leiden tot verhoogde kwetsbaarheid van gemarginaliseerde groepen, die vaak minder toegang hebben tot hulpbronnen en informatie over klimaatmaatregelen. Dit kan wantrouwen in overheidsinstellingen en de maatschappij vergroten. Bovendien worden de specifieke behoeften van deze groepen vaak niet meegenomen in besluitvormingsprocessen, wat ongelijkheden verder versterkt. Dit aspect is toepasbaar op elke categorie uit het wiel.

Stel vragen als: welke toegang tot netwerken of subsidies heb ik? Vertrouw ik de overheid, woningcorporaties of andere instanties nog? Word ik gediscrimineerd of buitengesloten?

INFORMATIE & COMMUNICATIE

Mensen hebben recht op informatie over hoe ze zich kunnen aanpassen aan klimaatverandering en extreme weersituaties. De toegang tot deze informatie is echter ongelijk, waardoor aandacht voor taal, laaggeletterdheid, analfabetisme, dyscalculie en visuele beperkingen essentieel is. De communicatiestijl, het medium en de afzender beïnvloeden hoe informatie wordt verwerkt, en er moet ook ruimte zijn voor Rotterdammers om vragen te stellen of reacties te geven.

Stel vragen als: hoe informeren we Rotterdammers over extreem weer en klimaatverandering? Begrijp of vertrouw ik de boodschap?

IMPACT OP WELZIJN

Klimaatverandering en extreem weer raakt Rotterdammers op verschillende manieren. Afhankelijk van persoonlijke situaties en kenmerken ervaart de ene Rotterdammer (veel) meer overlast dan de andere. In dit opzicht is het belangrijk meer rekening te houden met de ongelijke impact bij gelijke omstandigheden.

Stel vragen als: wat is de impact van hitte of vocht op mijn gezondheid? Hoe warm wordt mijn woning? En wat als ik obesitas of astma heb?

HANDELINGSPERSPECTIEF

De mogelijkheid tot aanpassen aan bepaalde omstandigheden is voor iedereen anders. Wat kan en mag is niet voor iedereen gelijk. Daarom is het belangrijk om in de aanpak te waarborgen dat iedereen gelijke kansen, of zelfs een gelijke start, heeft om zichzelf en de (directe) omgeving aan te passen.

Stel vragen als: ben ik fysiek, mentaal of financieel in staat maatregelen te nemen? Van wie is de woning? Kan ik mijn werkplek kiezen?

Ideeën? Mail ons op klimaatrechtvaardig@rotterdam.nl

De vier aspecten van klimaatrechtvaardigheid

A| Sociale uitsluiting & Discriminatie

Welke toegang tot netwerken of subsidies heb ik? Vertrouw ik de overheid/ woningcorporatie/ instanties of maatschappij nog? Word ik gediscrimineerd?

B| Informatie

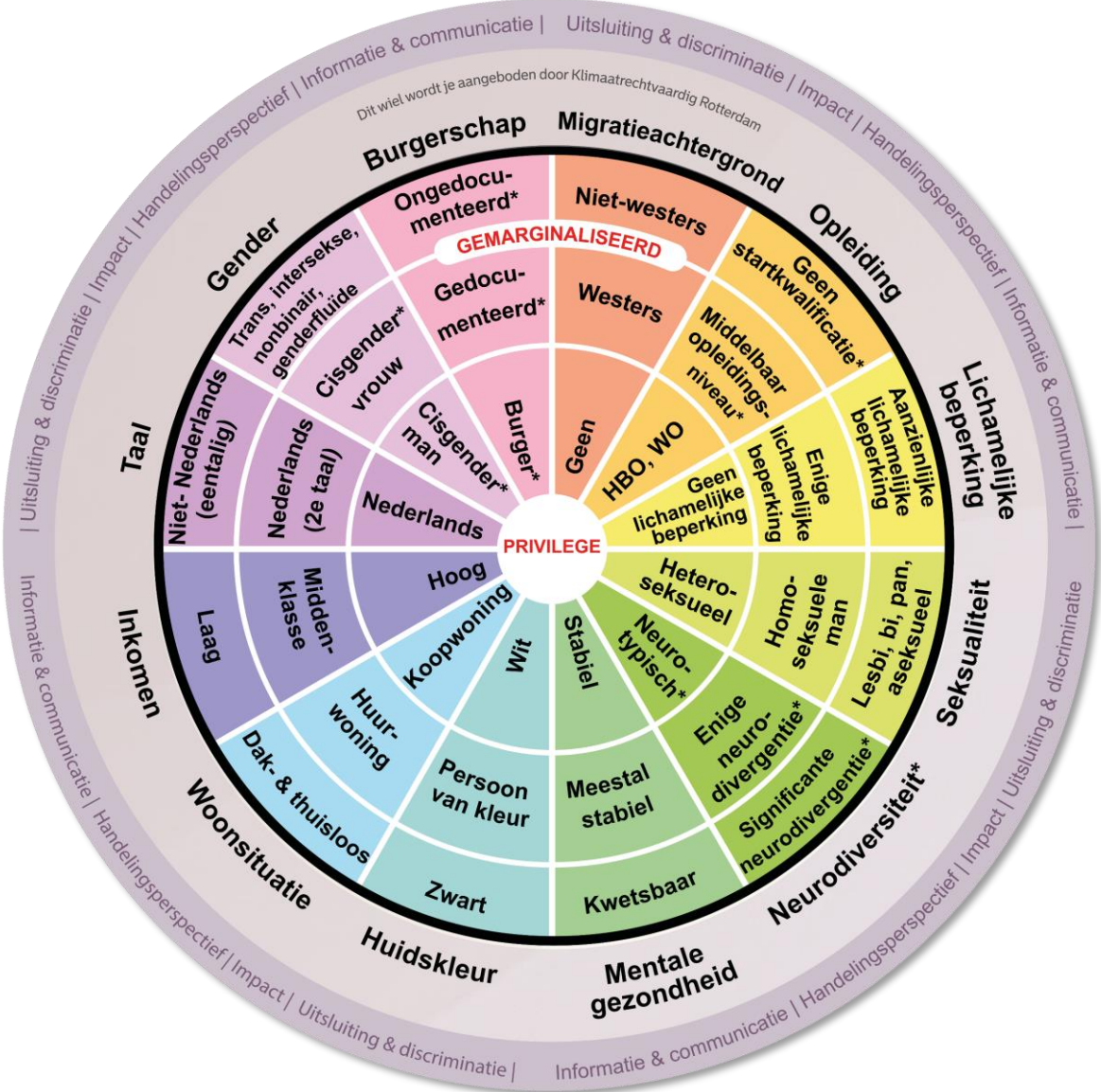
Hoe informeren we Rotterdammers over extreem weer en klimaatverandering? Begrijpen of vertrouwen we de boodschap?

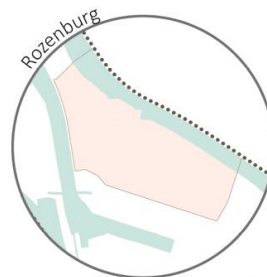
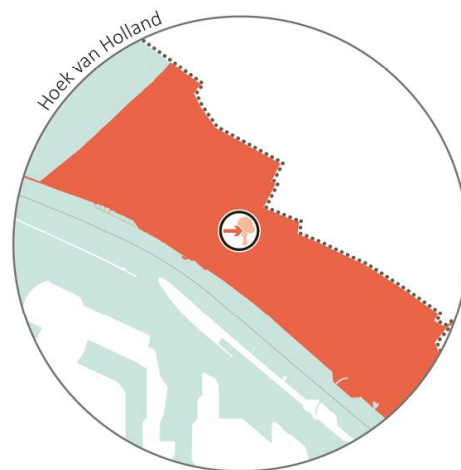
C| Impact

Wat is de impact van hitte of vocht op iemands gezondheid? Hoe warm wordt jouw woning? En als ik obesitas of astma heb?

D| Handelingsperspectief

Ben ik fysiek, mentaal of financieel in staat maatregelen te nemen? Van wie is de woning? Kan ik mijn werkplek kiezen?

Urgentie aanpak wijken tegen hitte

Urgentie aanpak warmste wijken (gebaseerd op PET gevoelstemperatuur op hete zomermiddag)

- Zeer hete wijken (overgrote deel > 44 graden)
- Hete wijken (overgrote deel 41- 44 of > 44 graden)
- Minder warme wijken (overgrote deel 41- 42 graden of combinatie van warme en koele delen)
- Koelere wijken (grotendeels < 41 graden)

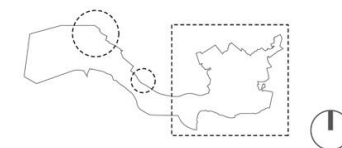
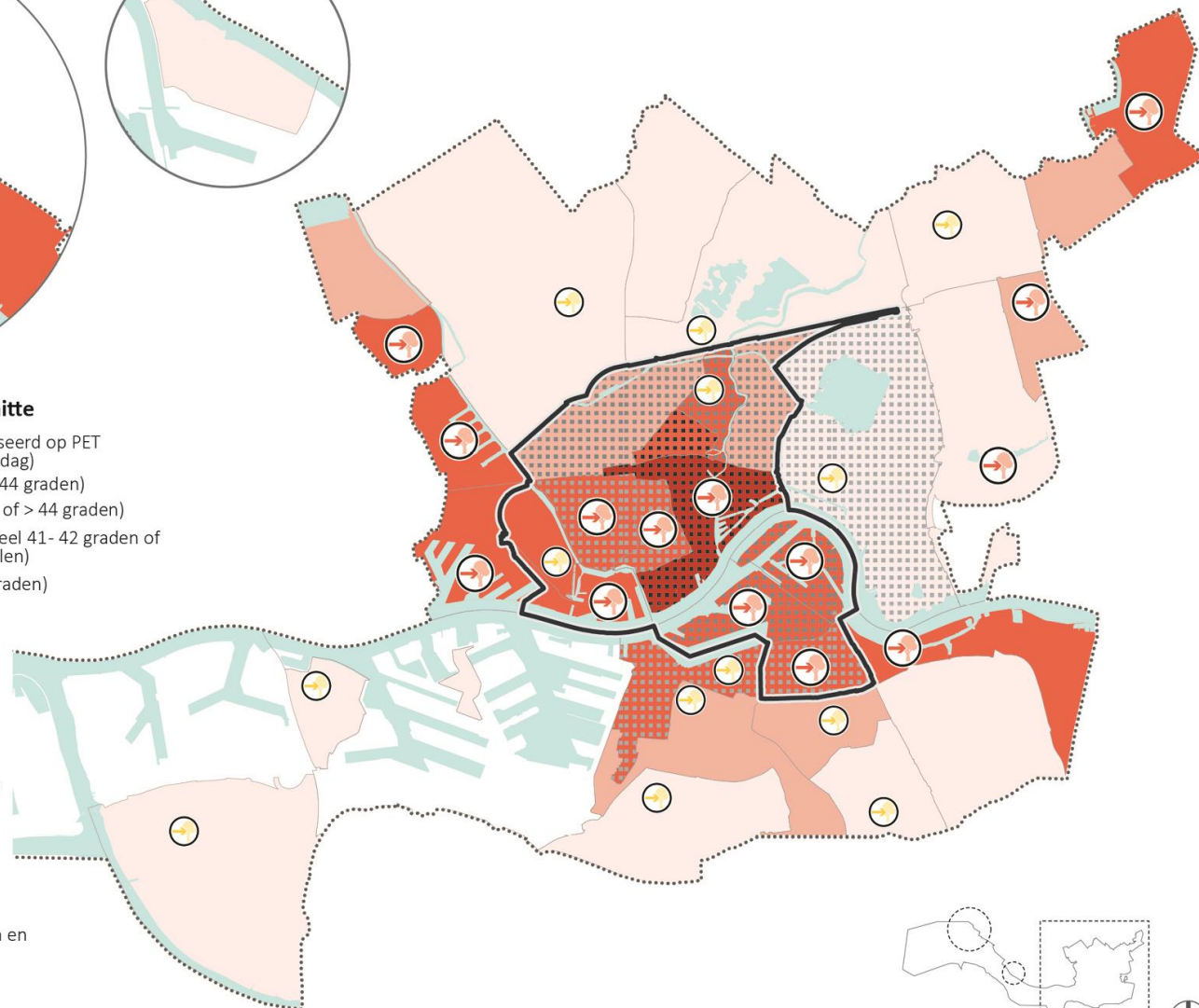
Wijken met grote loopafstand tot koele verblijfsplekken

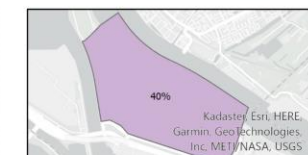
- ⬆ Wijken met grote delen > 300 m loopafstand tot koele verblijfsplek
- ⬆ Wijken met kleine delen > 300 m loopafstand tot koele verblijfsplek

Urgentie aanpak mogelijke overlast in wijken tijdens warme nachten vanwege slechte luchtkwaliteit en mogelijke geluidsoverlast bij openzetten ramen

- Zeer hoge concentratie fijnstof
- Hoge concentratie fijnstof
- Vrij hoge concentratie fijnstof
- Wijken met relatief warme nachten en hoge dichtheid (geluidsoverlast)

— Wijken
— Water

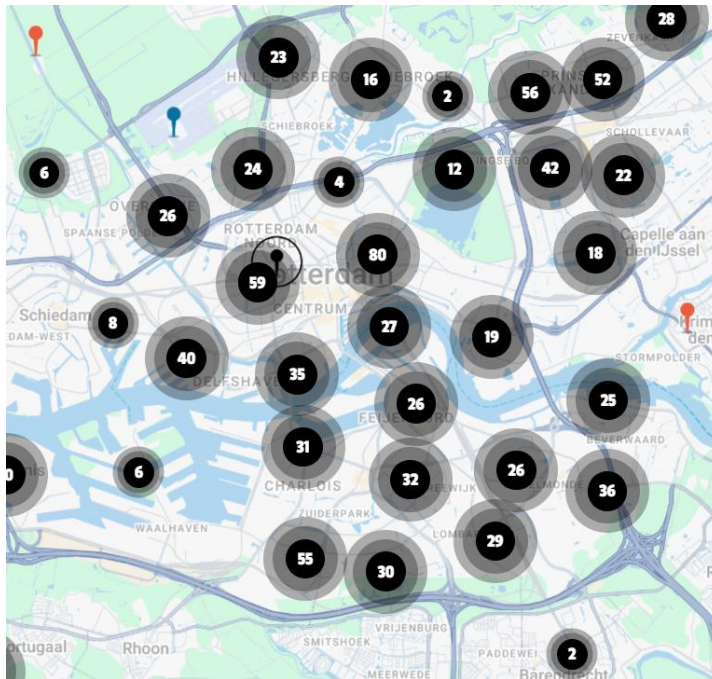

De Koele Kaart

Vind een koele plek in jouw buurt

Rotterdam pas

ONBEPERKT GRATIS ENTREE

Kunsthall Rotterdam

Per volwassene

Per inwonend kind t/m 17 jaar

€ 5

€ 0

Nationale Adaptatie Strategie
(NAS)
Ministerie van I&W

Brief Tweede Kamer: Verzamelbrief t.b.v.
Wetgevingsoverleg water van 18
november

Omgevingsvisie
Rotterdam

Programmamakader
Rotterdam Weerwoord 2030

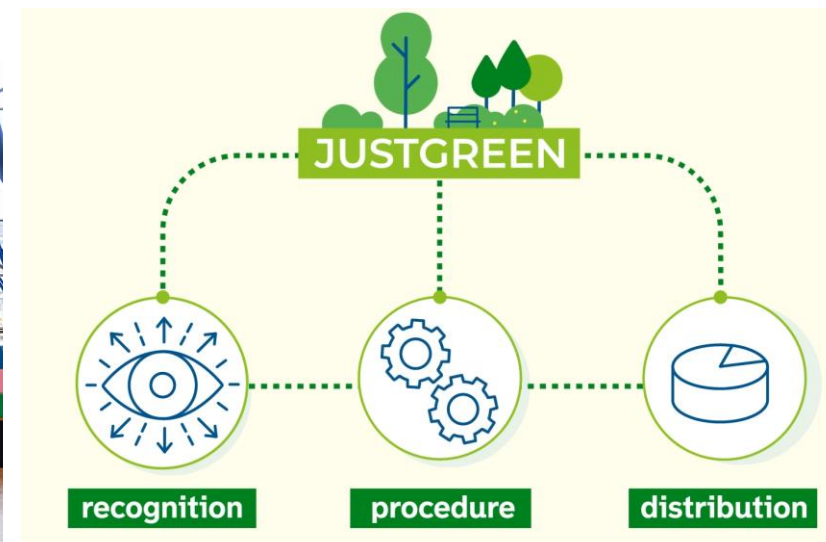
Beleidskader Inclusief Samenleven (MO)

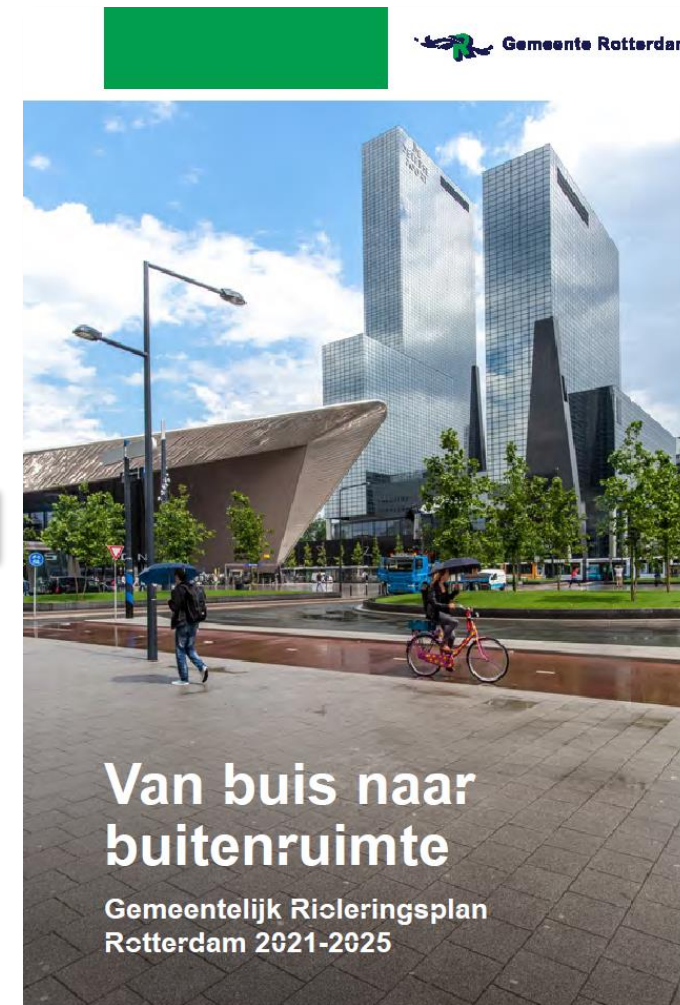

De kracht van sociale infrastructuur bij
adaptatie

Visie: Met JUSTGREEN proberen we **sociale en gelijkheidsperspectieven** toe te voegen aan hoe steden met vergroening en klimaatadaptatie omgaan. We richten ons op het **inclusiever maken van vergroeningsinitiatieven**, zodat ze niet alleen ecologisch effectief zijn, maar ook **sociaal rechtvaardig en werken voor iedereen**.

Lezingen & trainingen C40

Korte docu
Klimaatrechtvaardigheid

Lezing inheems
perspectief

Onderzoek Klimaat &
Vluchtelingen

Reacties van Klimaatrechtvaardig Rotterdam op WRR rapport: Mens en Klimaat

Kader 3.3 Hoe oogkleppen voor problemen kunnen zorgen, hittegolf 2003

Het verschil in oversterfte tussen mannen en vrouwen is onderbelicht.

Nóg een statistisch significante waargenomen oversterfte tijdens de hittegolf van 2003 in Frankrijk, is dat die van de leeftijdsgroep vrouwen tussen de 45-54 jaar. Deze bedroeg +23%.

Daarnaast zat er een groot verschil in oversterfte tussen mannen en vrouwen onder ouderen.

Leeftijd	Man	Vrouw
75+	+51%	+85%
95+	+85%	+130%

Missende indicatoren

Gender, medicatiegebruik (Poumadère et al 2005), **onderwijsniveau** (Borrell et al 2006, voor Barcelona), **mentale gesteldheid, etniciteit/bevolkingskenmerken**.

Kanttekening: Hoewel er talrijke **rapporten** **verschenen na de hittegolf van 2003 in Europa, bevatten de verzamelde gegevens geen etniciteit of culturele achtergrond**. Het vastleggen van deze informatie over hittedslachtoffers is belangrijk om te bepalen in hoeverre etniciteit en bevolkingskenmerken bijdragen aan kwetsbaarheid tijdens hittegolven (Hansen et al, 2013).

Bepaalde etnische groepen en mensen met specifieke demografische kenmerken worden vaker geconfronteerd met **uitsluiting en discriminatie, wat kan leiden tot een lagere sociaaleconomische status en hen daardoor indirect kwetsbaarder maakt** tijdens extreme weersomstandigheden zoals een hittegolf.

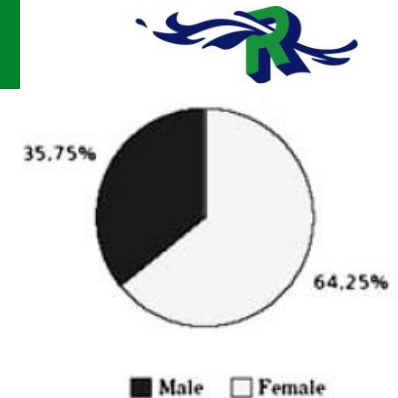
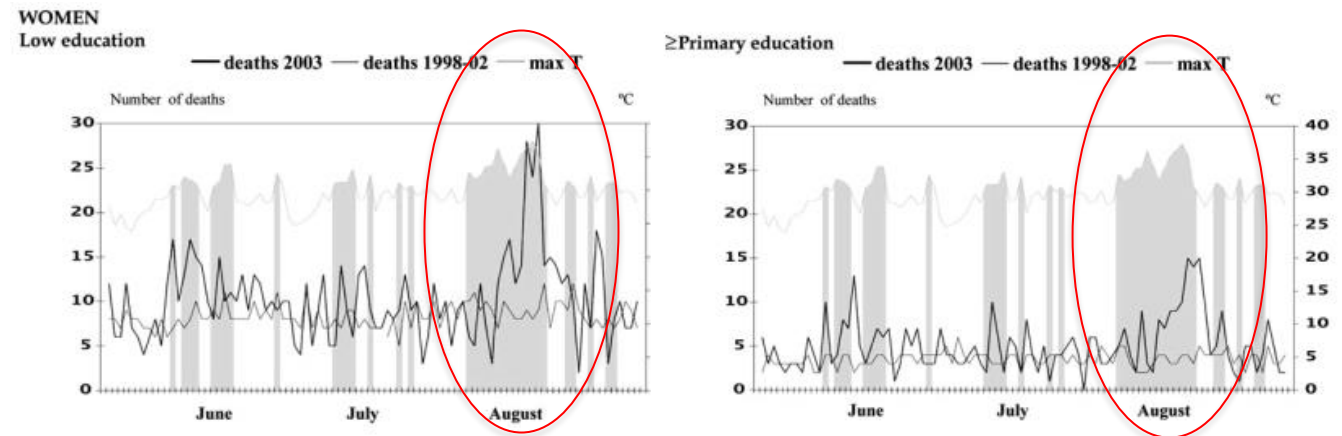

Fig. 2. Excess mortality distribution in terms of sex, age, or place of death in France, August 2003.

Maximumtemperaturen (max T) in Barcelona en aantal dagelijkse sterfgevallen in de zomermaanden van 2003 en gemiddeld aantal van dagelijkse sterfgevallen in de zomermaanden van 1998-2002 naar opleidingsniveau voor vrouwen >20 jaar. In grijs zijn de dagen met maximumtemperaturen >30,5 C weergegeven. (Borrell et al 2006)

Volg ons op
LinkedIn!

✉ Of neem contact op met ons via e-mail klimaatrechtvaardig@rotterdam.nl

